

אלו ואלו דברי אלקים חיים וחכם אחד שאסור

1. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: תלמיד היה לו לרבי מאיר וסומכוס שמו, שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה, ועל כל דבר ודבר של טהרה ארבעים ושמונה טעמי טהרה. תנא: תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים. אמר רבינא: אני אדון ואתה רבנו; ומה נחש שממית ומרבה טומאה - טהור, שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כל שכן? - ולא היא, מעשה קוץ בעלמא קעביד. אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

2. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף ג עמוד ב

בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר: כולם נתנו מרעה אחד - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב +שמות כ' וידבר אלהים את כל הדברים האלה. אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.

3. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כט עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו: רבש"ע, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבש"ע, הראה לי, אמר לו: חזור לאחורך. הלך וישב בסוף שמונה שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו; כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני, נתייבשה דעתו. חזר ובא לפני הקב"ה, אמר לפניו: רבנו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. אמר לפניו: רבנו של עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו, אמר לו: חזור [לאחורך]. חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו: רבש"ע, זו תורה וזו שכרה? א"ל: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

4. חיד"א פתח עניים לערובין יג

דמ"ש אלו ואלו דברי אלקים חיים אין פירושו דשניהם אמת, אלא להיות דאין האור ניכר אלא מתוך החשך נמצא דהסברה המנגדת תועיל להבין הטב הסברה האמיתית בעצם ומצד זה קרי בה מני דברי אלקים חיים ולעולם דסברא אחת אמת והסברה האחרת אינה אמת.

5. נתיבות המשפט הקדמה

ואף גם זאת אם שהשיגה והטעות שקר הוא בעצמותו, מ"מ תועלת יש בו לחכמים, ובביאור אמרו חז"ל [גיטין מ"ג ע"א] והמכשלה הזאת תחת ידך, אין אדם עומד על ד"ת אלא אם כן נכשל בו. והענין כי ידוע שהתורה נמשלה למים, וכאשר יפרש השוחה לצלול במים אדירים להעלות הפנינים ואבני יקר בעת השיבולת הולך וסוער, תכהין עיניו מראות, וקשה עליו להשיג ההבדל הדק שבינם ובין אבן החרסית המונח אצלם רשומין כמעט במראה זה לזה, ותחת הספיר מעלה חרס בידו, אולם אחר העלותו, אור עיניו אתו לסמן עלצמו היטב ההפרש שביניהם, עד שכשהוא צולל שוב פעם שנית אבן המטעה לא ימצא עוד, ואם נמצא מיטיב הוא לראות לדעת את הפנינים וכל יקר ראתה עיניו. הרי דליית הדברים המוטעים היה לעזר ולהועיל לבי יטעוהו עוד. הוא הדבר אשר המליצו חז"ל באמרם אי לא דדלאי חספא לא משכחת מרגניתא תותיה וגם ע"ז יש קבלת שכר מהשמים.

6. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף יג עמוד ב

אלו ואלו דברי אלהים חיים. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם בסוד בדבר.

7. רש"י מסכת כתובות דף נז עמוד א

הא קמ"ל - דהיכא דאשכחן אמוראי דפליגי אהדדי כל חד אליבא דנפשיה ותרי אמוראי אחריני דפליגי בפלוגתא דהנך אמוראי ואית לן לפרושי מילתא בתרי לישני חדא מינייהו מיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו שכל אחד אומר סברא שלו כגון רבי יוחנן ורבי יהושע ואינך תרי אמוראי [אליבא דחד] לא מיפלגי אלא אמרי חדא מלתא וחדא מן לישנא מיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד כגון רב דימי ורבין ומשוויא מלתא דתרי אמוראי קמאי חדא מלתא שבקינן ההיא לישנא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דחד ונקטינן ההיא דמיפלגי תרי אמוראי אליבא דנפשייהו דכי פליגי תרי אליבא דחד מר אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי אמר פלוני חד מינייהו משקר אבל כי פליגי תרי אמוראי בדין או באיסור והיתר כל חד אמר הכי מיסתבר טעמא אין כאן שקר כל חד וחד סברא דידיה קאמר מר יהיב טעמא להיתירא ומר יהיב טעמא לאיסורא מר מדמי מילתא למילתא הכי ומר מדמי ליה בעניינא אחרינא ואיכא למימר אלו ואלו דברי אלהים חיים הם זימנין דשייך האי טעמא וזימנין דשייך האי טעמא שהטעם מתהפך לפי שינוי הדברים בשינוי מועט.

חכם אחד שאסור

8. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ז עמוד א

ת"ר: הנשאל לחכם וטימא - לא ישאל לחכם ויטהר, לחכם ואסר - לא ישאל לחכם ויתיר; היו שנים, אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין - הלך אחריו, ואם לאו - הלך אחר המחמיר; ר' יהושע בן קרחה אומר: בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל.

9. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף ו עמוד ב

ומי עבדינן כתרי חומרי? והא תניא: לעולם הלכה כבית הלל, והרוצה לעשות כדברי בית שמאי - עושה, כדברי בית הלל - עושה. מקולי בית שמאי ומקולי בית הלל - רשע, מחומרי בית שמאי ומחומרי בית הלל - עליו הכתוב אומר +קהלת ב+ הכסיל בחשך הולך, אלא, אי כבית שמאי - כקוליהון וכחומריהון, אי כבית הלל - כקוליהון וכחומריהון.

10. תלמוד בבלי מסכת נדה דף כ עמוד ב

עולא אקלע לפומבדיתא, אייתו לקמיה דמא ולא חזא, אמר: ומה רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה, כי מקלע לאתרא דר' יהודה - לא חזי דמא, אנא אחזי?

11. רש"י מסכת נדה דף כ עמוד ב

ולא חזא - משום כבודו דרב יהודה.

12. נמר"י ע"ז בדף ז'

כיון ששאל ממנו תחילה גמר בלבו לעשות ככל אשר יורה אותו.

13. מאירי ע"ז

לפי הראב"ד אף אם חזר הראשון צריך להחמיר. [אבל המאירי חולק על הראב"ד.]

14. הגה לשולחן ערוך יורה דעה סימן רמב סעיף לא

חכם שאסר, אין חבירו רשאי להתיר משקול הדעת, אבל אם יש לו קבלה שטעה, או שטעה בדבר משנה, יוכל להתיר. ואפילו אם טעה בשקול הדעת, יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו. (סברת הר"ן). ולכן אין איסור לשואל (לשואל) לשני ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור. ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו, אין לשני לאסור מכח שקול הדעת. וכל זה באותה הוראה עצמה, אבל במעשה אחר, פשיטא שיכול להורות מה שנראה אליו.

15. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף ז עמוד א

תנו רבנן שאל לחכם. פירוש חכם ראוי להוראה וטימא, לא ישאל לחכם ויטהר, לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר, פירוש לא תימא לא ישאל לכתחילה דוקא ומשום כבוד הראשון, אלא אפילו בדיעבד אם שאל אין טהרתו והתירו של אחרון כלום, דכיון דקמא חכם וראוי להוראה כשהורה עליה לאסור או לטומאה שוייה חתיכה דאיסורא...פירוש אינו רשאי ואם עשה לא עשה כלום...מיהו דוקא בטעה בשיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה אין הוראתו הוראה כלל ולא חל איסור בחתיכה זאת וחברו רשאי להתירה...

והוי יודע דכי אמרינן הלך אחר המחמיר היינו לדידן, דכיון דספיקא הוא נקטינן בספיקא דאורייתא לחומרא, אבל לדידהו גופייהו ודאי כיון דשקולין נינהו וכל אחד עומד בשמועתו, זה נוהג כדבריו אפילו לקולא וזה נוהג כדבריו, והכי מוכח ביבמות פרק קמא ("ד א"), ודאמר נמי דאחרים הבאין לעשות בהוראתן הולכין אחר המחמיר בדאורייתא, דוקא בענין אחר כיוצא בזה שנחלקו אלו, אבל באותה חתיכה עצמה שנחלקו בה כיון דשקולין הם וכי הדדי אפליגו בה אין הוראת איסור חל באותה חתיכה, והכי מוכח התם ביבמות דאמרינן התם דבית הלל ובית שמאי אלו עושין כדבריהם ואלו עושין כדבריהם... אלא ודאי כדאמרן דכל היכא דהוו שקולין ונחלקו כאחת לא חל איסור באותה חתיכה ורשאי המיקל להורות לאחרים קולא באותה חתיכה, והרוצה לסמוך עליו ולנהוג קולא באותה חתיכה שהורה בה הרשות בידו, אבל בחתיכה אחרת דכוותה בהא ודאי בשל תורה הלך אחר המחמיר...

Other Resources

- ELU VA-ELU DIVRE ELOKIM HAYYIM: HALAKHIC PLURALISM AND THEORIES OF CONTROVERSY By Rabbi Michael Rosensweig (*TRADITION* 26:3, 1992)
- "Chapter 3: *Torat Hesed* and *Torat Emet*: Methodological Reflections," *Leaves of Faith*, volume 1, 2003, pp. 61-87
- אגרות משה
- עמוד הימיני לר' שאול ישראלי סימן ו' (ובמאמרו של אורי דסברג בתחומין יא)
- מאמרו של ר' משה דוד טנדלר בתחומין ט' בענין "הוראה אחר הוראה"
- שו"ת בני בנים חלק ג תשובה ח